

Quamvisque autem superior non movet inferiorem, nec dat ei virtutem, quia movet, sed superior de se habet virtutem perfectiorem agendi, & inferior habet imperfectiorem virtutem agendi, nec tamen recipit virtutem a ita imperfectiorem a superiori, quae est perfectioris virtutis. Exemplum prout membris huius secundae divisionis, de potentia motiva, quae est in manu, & baculo, & pila. Exemplum secundum membris, si mat. r ponatur virtutem activam habere in generatione prole, illa & potentia activa pariter concurrunt, ut duae causae partiales, ordinatae quidem: quia altera perfectior reliqua, non tamen imperfectior recipit suam causalitatem a causa perfectiore: nec tota illa causalitas est eminenter in causa perfectiori: sed aliquid addit causa imperfectior in quantum, quod effectus non solum non potest esse perfectior a causa perfectiori, plusquam ab imperfectiori: imo non potest plus esse a perfectiori tantum, quam ab imperfectiori tantum. Ad propositum, obiectum intelligibile praesens in se, vel in specie intelligibili, & pars intellectiva non concurrunt, ut causa ex aequo ad intellectionem: quia tunc alterum haberet causalitatem talem imperfectam, & reliquum suppleret eam: & si alterum esset perfectum, possit habere in se uno existente totam causalitatem amborum, sicut huius motiva unius esset perfecta, suppleret virtutem alterius: & tunc species esset quasi quidam gradus intellectualitatis, sapientis gradum intellectualitatis deficientem intellectui, & tunc si fieret perfectior intellectus, secundum gradum rationis, possit sine specie, & sine obiecto habere actum intelligenti, quod est fallum. Concurrunt ergo ista duo, ut habentia ordinem essentialem, non tamen primo modo; quia nec intellectus dat obiecto, vel speciei rationem suae causalitatis. Non enim obiectum naturae est in se, vel in specie sui facere intellectionem, per aliquid, quod recipit ab intellectu, sed ex natura sua; nec intellectus recipit suam causalitatem ab obiecto, vel specie obiecti, sicut probatur esse contra quantum, & sextam opinionem in illa quaestione. Sunt igitur causae essentialiter ordinatae ultimo modo, scilicet, quod una est simpliciter perfectior altera tamen, quod utraque in sua partiali causalitate est perfecta non dependens ab alia. Si arguitur contra istud, quod in causis talibus essentialiter ordinatae, neutra est perfectio altior: ergo species intelligibilis non erit forma ipsius intellectus. Similiter ad idem, si sit perfectio intellectus, & totum sit ratio agendi: ergo una operatio, supere intellectus, non habebit unam formalem rationem agendi, sed erit ab eute per accidentem, quale est hoc totum, intellectus habet speciem. Quod est inconveniens, quia quicquid non est per se ens, non per se est ratio formalis agendi. Respondeo ad primam, accidit speciei, in quantum est causa partialis respectu actus intelligendi cum intellectu, ut cum alia causa partiali, quod ipsa pericit intellectui: quia & si periciat eum, non dat tamen intellectui alioam actualitatem pertinentem ad causalitatem intellectus. Exemplum, potentia motiva in manu potest uti cultello, in quantum acutum est, ad dividendum aliquid corpus; ista acuties, si esset in manu, ut in subiecto, possit manus uti ea ad eandem operationem: & tamen accideret manus, in quantum in ea est potentia motiva, quod in ea acuties esset, & e converso, quia acuties nullam perfectionem daret

qua-

manui, pertinentem ad potentiam motivam: quod apparet, quia aequo perfecta est potentia motiva sine tali acuties, & ita eodem modo utitur ea; quando est in alio conjuncto manus, ut cultello, sicut uteretur ea si esset in manu. Ita in proposito, si species potest esse inexistens intellectui absque inherencia per modum formae, si isto modo inexistens esset sufficienter conjuncta intellectui, possunt iste duae causae partiales, intellectus, & species, conjunctae sibi invicem, in eandem operationem, in quam modo possunt, quando species informat intellectum: quod etiam apparet, ponendo aliquod intelligibile praesens sine specie. Illud enim obiectum est causa partialis, & non informat intellectum, qui est altera causa partialis: sed istae duae causae partiales approximate, absque informatione alterius ab altera, per similitudinem approximationem debitam: causant unum effectum communem. Per idem patet ad secundum, quia in unoquoque ordine causa oportet ponere respectu unius effectus, unam per se causam, & unam per se rationem causandi. Ita intellectus in suo ordine causalitatis est unus, & habet unam formalem rationem causandi, & species, vel obiectum in suo ordine causandi est una causa, & habet unam rationem causandi, sed non oportet talem causam, prout completitur omnes causas partiales, habere unam rationem causandi, nisi unitatem ordinis, quia si cum unitate ordinis concurrat unitas per accidens, hoc accidit: sed unitas ordinis est per se. Exemplum, Sol in suo ordine causandi habet unam rationem causandi respectu prole, & Pater in suo ordine causandi est una causa unius rationis: sed causa totalis, quae completitur Patrem, & Solem, non habet aliquam unam rationem formalem causandi, sicut non est una causa, nisi unitate ordinis: est contingat causae sic ordinatae praeter unitatem ordinis, habere unitatem per accidens, in quantum scilicet una accidit alteri, hoc non convenit eis per se in quantum causae sic ordinatae.

Hoc secundum, (a) si ponitur, non sine causa ponitur, forte impossibile est accidens, quod est principium immanens, & non transiens, esse sufficienter conjunctum passio, nisi sit in illo subiectivo, qualiter dicitur accidens. Nonne essentia divina in intellectu beati est principium intuitionis, quod non immanet illi essentia, nec alicui, cuius ipsa sit forma? sicut charitas in patria est principium intuitionis sui, tamen non est in intellectu inveniunt. Igitur intellectus est actio immanens, accipiendo actionem pro operatione. Contra: Si non est aliqua actio immanens, & aliqua transiens. Respondeo: Tunc est divisio vocis in significancia, aliter actio de genere actionis manet alteri causae, sicut intellectui, & respectu eius est immanens, non autem respectu reliqua, scilicet obiecti, &c.

Ad argumenta opinionum per ordinem. Primo ad auctoritates Augustini dico, quod imago, quae ponitur ab eo esse in spiritu, oportet quod intelligatur esse in anima, vel in aliquo animo, ut in subiecto, & non praesens in corpore sic mixto: aliter non concluderetur, illam imaginem esse nobiliter omni corpore, sicut dicit ipse 12. super Gene-

Tom. I. V neli

a. Adde.

nes. quod autem est in anima, vel in aliquo anime, ut in subiecto, non est illa species, que constituitur dicitur ipse: sed illa recipitur in parte organi; quæ est corpus sic mixtum, sed illud, quod recipitur in anima, vel potentia anime, est actus cognoscendi: ergo per imaginem intelligit ipse talen actum. Ita glossa arguitur ex dicto eius *1. de Trin. cap. 2. ubi vult, quod informatio sensus, quæ fit a solo corpore, visio dicitur. Illa autem informatio est propria species, quæ recipitur in parte organi, scilicet in corpore sic mixto. Hoc patet ex hoc, quod dicit, quod gignitur a solo corpore, quod videtur: sicut ergo illud, quod est proprie imago, dicitur visio: ita e converso visio potest dici imago, & multo verius, quia visio, secundum visio potest dici imago, & talis qualitas est quædam similitudo objecti; & forte perfectior, quam illa similitudo prior, quæ dicitur unitate species.*

Hoc intellectu facilliter patet ad auctoritates ejus: concedo enim, quod istam imaginem, quæ est sensatio, non causat corpus in spiritu, ut totalis causa; sed anima causat in se mira celeritate; non tamen ut tota causa, sed ipsa, & obiectum. Unde dicit ibid. *12. super Genes. quod mox, ut visum fuerit. &c.* Inveniens, quod presentia objecti requiritur in ratione visibilis, ut anima faciat in se visionem: & non requiritur, nisi ut aliquo modo causa partialis, sicut ipsemet exprimit *2. 1. de Trin. cap. 2. & 5. quod a vidente. & visio i gignitur visio.* Istam conclusionem sic intellectam probat ratio sua in auctoritate prælegata, quia illa propositio, scilicet, quod agens est præstantius patiente, non est immediata, sed dependet ex istis tribus scilicet agens est præstantius effectui; & effectus agentis est actus, & forma patientis: & actus est nobilior potentia: ergo agens inducens huiusmodi formam est nobilior patiente; ubi igitur iste propositio sunt vera; ibi propositio August. quam accipit, est vera. Illa autem, quod agens est præstantius effectui, non est vera, nisi de causa æquivoca totali. Potest enim aliqua esse causa partialiter agens ad aliquem effectum nobiliorem se, sicut elementum in virtute corporum celestium; potest agere ad generationem mixti: quod est nobilior ipso elemento agente, ut partiali causa. Per istud patet ad secundam auctoritatem August. *10. de Trin. cap. 5.* Format enim anima in se imaginem, hoc est sensationem, & de se, hoc est: ipsa est in potentia naturali ad sensationem; & non in potentia neutra; sicut superficies ad aliquid est in potentia neutra, & non naturali; & istam naturalitatem ostendit, cum dicitur, *de se, & loquitur ibi tantum de sensationibus.* ut apparet: quia dicit ibidem, quod illas partes anime, quæ corporum similitudinibus informantur, habemus communis cum bestis, hoc verum est de illis, quæ informantur imaginibus, hoc est sensationibus, extendendo nomen imaginis ad sensationem. Ad rationem primam præ illa opinio de eo, quod concludit pro me; quia cognitio, cum sit operatio vitalis, non est a non vivo, sicut a totali causa, potest tamen non vivum esse causa partialis alicuius vivi, vel effectus vitalis: sicut Sol non vivus, est causa partialis cum patre ad generandum filium vivum: & multo magis in proposito est possibile, quia hic causa principaliter est viva, sicut patet in sequenti questione. Cum arguitur post de forma perfecta, hoc con-

clat.

cludit, quod aliquam activitatem habeat respectu propriæ operationis. Sed quia videtur concludi totalem causalitatem in ea respectu suæ propriæ operationis. Respondeo, quod ista forma ex perfectione suæ ordinatur ad habendam aliquam operationem circa totum ens, ut dicitur tertia questione nonnullorum distinctionum, quia vero non est simpliciter perfecta, quia non est infinita: non potest in se habere totum ens: & ejus ergo perfectione cum sua imperfectione, concluditur, quod aliquam activitatem habeat, non tamen sufficientem; quia non potest habere totalem causalitatem cognitionis respectu totius entis, nisi haberet in se totum ens. Et ideo dicit, quod forme imperfectiones bene possunt esse cause totales respectu suarum operationum, quia operationes earum sunt limitate ad res, respectu quarum habere totalem activitatem non concludit aliquam perfectionem activam nisi limitatam. Sed in ista forma perfecta, quæ ordinatur ad totum ens, non potest poni totalis causalitas respectu cognitionis totius entis: tunc enim poneretur in ea virtus activa illimitata: sed tamen potest poni causalitas partialis in ea, & partialis in objecto, ut sic ipsa possit cooperari perfectioni suæ circa quodcumque objectum, & obiectum etiam quodcumque cooperari sibi: magnam obiectum ad magnam perfectionem ejus; & parvam ad parvam. Alii duo argumenta de actione, ut distinguitur contra factionem, & quod actio nominatur agens. Concedo, potest enim actum intelligendi, vere manere in agente, non tantum in supposito agente, ita quod non transeat extra suppositum. Sed nec transeat extra partem intellectivam in sensitivam, nec extra intellectivam in appetitivam, nec extra principium ejus activum in aliam potentiam: sed manet in parte intellectiva, quæ est causa partialis ejus. Non autem oportet actionem proprie dictam, manere in sua causa totali, sed sufficit, quod maneat in sua causa partiali.

Ad argumenta pro secunda opinione, quamvis possit ibi tangi. Utrum ista causalitas, quæ attribuitur parti intellectivæ, conveniat proprie intellectui agenti, vel possibile, tamen illam difficultatem dimitto usque alias. Cum probatur, quod possibile non potest habere illam causalitatem, quia nihil idem agit in se. Respondeo, quod illa propositio non est vera, nisi de aliquo agente univoce: nec ista propositio ejus, quod tunc idem est in actu, & in potentia, concludit, nisi quando agens agit univoce: hoc est, inducit in passum formam ejusdem rationis, cum illa per quam agit. Si enim aliquid sic ageret in se, se iureretur, quod simul haberet formam ejusdem rationis, ad quam moveretur, & dum moveretur ad illam, caretet illa: igitur simul haberet illam, & non haberet: saltem hoc sequeretur de duabus formis ejusdem speciei, vel de eadem. In agentibus autem æquivocis, id est, in illis agentibus, quæ non agunt per formam ejusdem rationis cum illa, ad quam agunt, propositio illa, quod nihil movet se, non habet necessitatem; nec probatio ejus, quod aliquid sit in potentia, & in actu respectu ejusdem, aliquid concludit. Non enim ibi agens est tale formaliter in actu, quale passum est formaliter in potentia: sed agens virtualiter est tale in actu, quale formaliter est in potentia patientis: & quod idem sit virtualiter tale in actu, & formaliter tale in potentia, nulla est contradictio. Ita glossa

v

de

de agentibus univocis, & equivocis necessaria est, quia Philosophus posuit motum non tantum in genere Qualitatis, sed Quantitatis, & ubi. In quantitate autem, & ubi nullum est ag. n. univocum, quia in genere Quantitatis, & Ubi, nulla est forma, quae sit principium inducendi similem formam. Imo (ut generaliter dicatur) quicumque motus est ad formam non activam: non est ab agente univoco, quia ex quo forma talis terminans non est activa, nulla ejusdem rationis est principium agendi; sicut igitur apud Philosophum multi motus ab agente non univoco, sed equivoco, & ubi agens est virtualiter tale in actu, quale patiens formaliter in potentia. Si arguas, ergo in omnibus possit idem esse in actu virtuali, & in potentia ad actum formalem: & sic quodlibet potest movere se. Respondeo, quod in ista illatione est non causa ut causa. Nam ex generali ratione actus virtualis, & potentiae ad actum formalem, nulla est repugnantia, quia si ex ista ratione esset repugnantia, tunc, & in quodlibet esset repugnantia, tamen in aliquo, cum actu virtuali concurrat aliquid aliud, propter quod repugnat sibi quandoque esse in potentia, vel actu formaliter tale. Exemplum, esse calidum virtualiter in actu, vel repugnantiam; & ideo in nullo subiecto includunt repugnantiam, quod propter hoc non possint esse simul, nec alterum esse ibi, quia alterum. Tamen Sol, qui est calidus virtualiter, non potest esse calidus formaliter: tamen hoc non est propter repugnantiam istorum. Probo, (a) quia Saturnus est frigidus virtualiter, & tamen non potest esse calidus formaliter: ergo actus virtualis non erit in eo causa repugnantiae, sed aliquid aliud, quod est commune Soli, & Saturno, puta, quod ista sunt corpora incorruptibilia: & caliditas est qualitas corporis corruptibilis. Sed si obicias, quod talia principia Metaphysica, ex quo sunt generalia, non debent negari propter aliquas difficultates speciales. Respondeo, quod nulla sunt principia Metaphysica, quae habeant multa singularia falsa, intelligendo autem, quod nihil est in actu virtualiter, & in potentia ad actum formalem, & quod ista repugnantia accipitur ex parte, vel ratione actus, & potentiae, non est principium Metaphysicum; quia multa singularia satis patentur sunt falsa: ex quo patet, quod illud non est principium Metaphysicum, sed quod nihil est in actu formali, & in potentia respectu ejusdem actus formalis, verum est, quod sic nihil est in actu, & in potentia. Et si omnino contendas, quod etiam loquendo de actu virtuali, & potentia ad formalem actum, sit principium Metaphysicum; quomodo alii erant ita caeci, & iste solus videns, ut rationem communium terminorum Metaphysicorum, non possent concipere, & ex eis apprehendere veritatem talis complexi, quod ipse ponit principium Metaphysicum? quod non tantum ab aliis non ponitur principium, imo in multis falsum, & nunquam necessarium in ratione terminorum? Cum arguitur secundo, ex a. *Physic.* de causa materiali, & efficiente, quod non coincidunt. Verum est de materia, quae est in potentia pura: sed non de materia secundum *quid*, qualis est subiectum respectu accidentis: necesse est enim aliquid idem quandoque esse

esse materiam & efficiens respectu ejusdem: quod apparet, quia alias passio non praedicaretur per se secundo modo de subiecto; quia si praedicetur per se secundo modo de eo, est ejus causa materialis, sicut materia est in accidentibus; quia ponitur in definitione ejus, ut additum. Si etiam est praedicatio per se: igitur & necessaria: sed quod est sola causa materialis respectu alicujus, non habet necessitatem respectu ejus: ergo oportet praeter causalitatem materiae, ponere in subiecto causalitatem efficientis ad salvandum necessitatem. Quod arguitur postea de relationibus realibus oppositis: (a) dico, quod aliquae relationes oppositae sunt impossibiles in eadem natura, & in eodem supposito: aliqua in eodem supposito, sed non in eadem natura: alii quae nec in eadem natura, nec in eodem supposito. Unde ex ratione relationum eorum in communem, non potest concludi repugnantiam eorum in eodem. Exemplum praedictorum, causa & causatum in eadem natura, sive supposito repugnant, quia si non, tunc idem dependeret a se: produceret, & produceri non repugnant in eadem natura, quia natura potest communicari sine divisione sui, qualis est natura divina; repugnant tamen in eodem supposito, movens autem, & motum, nec in eadem natura, nec in eodem supposito repugnant; quia hic non ponitur dependentia essentialis, qualem ponunt relationes causae, & causati; nec per idem ponitur, quod idem sit antequam sit, quod ponere videtur ratio producti, & producentis: sed tantum ponitur hic, quod idem dependet a se, quantum ad actum accidentalem, quem recipit ab eo. Impossibilitatem igitur aliquorum relationum oportet reducere ad aliquam impossibilitatem praeterea: & ubi ista prior non inveniunt, ibi nec illa impossibilitatem relationum oppositarum concluditur. Hoc etiam amplius declaratur, quia sicut istae relationes producentis, & producti, quae sunt repugnantes in eodem supposito, possunt fundari in eadem natura illimitata, sicut in essentia divina: ita istae relationes moventis, & moti, quae multo minorem habent repugnantiam, fundari possunt in eadem natura aequaliter illimitata: quidquid autem est in potentia ad aliquem actum formaliter, & cum hoc habeat eandem actualitatem virtualiter, sicut cum idem movere se, est aequaliter illimitatum; ponitur enim non tantum capax illius perfectionis, sed ut causans eam: ibi igitur propter illimitationem aliqualem bene compatiantur per istas relationes oppositas. Ad Achillem eorum, quod quodlibet moveret se: Dico, quod sicut argutum est contra primam opinionem in excludendo causam, sine qua non, quod nihil est causa totalis, & perfecta, & naturalis essentialiter alicujus, tunc ipsum approximationi totali receptivo, & non impediuntur causas illud: liquam autem semper est approximatum sibi ipsi, & sufficienter, & non potest poni aliquid perpetuum hoc impediens, amoveret illud, & non erit impeditum sibi: quia si ponatur hoc impediens, quando ignis non est impeditum, si aliud, amoveret illud; & sic discurrendo per singula, habebitur ubi praesens lignum, & nullo modo impediuntur: igitur si ipsum esset causa activa totalis respectu caloris, & ipsum esset etiam totalis causa

receptiva: igitur semper esse calidum; non autem semper esse calidum, ergo cum non possit pati non causalitas totalis propter impedim. nru. n. nec propter non approximationem, si c. propter receptivum; concluditur, quod in ligno non est causalitas activa totalis, quod est prop. sumum. Sic igitur non omnia movebuntur ut cause totales, quia non le. tales nature, que non habent semper actum, sunt cause naturales et tales illius actus. Sed dices, saltem dicam lignum esse causam partialem, ut presente igne coarctat ad calefactionem sui, in ratione effectivi, vel activi partialis. Nec ista cavilatio valet, quia cause duae partialis, non ponuntur respectu eiusdem effectus, quando altera praecite habet totum effectum in virtute sua univoce, vel aequivoce. Probo, si enim altera haberet in virtute sua totum effectum, sequitur, quod totum potest produceret: igitur alia causa partialis nihil potest produere, vel idem bis produceret. Ienis autem, qui ex praecedenti argu. nemo, conclusus fuit habere activitatem respectu calefactionis in ligno, habet in se virtualiter totum calorem ligni: ergo lignum hic nullam habet causalitatem partialem. Ad propositum igitur, quia anima non semper est in actu respectu cuiuscunque intellectiois, cum tamen ipsa sit receptiva respectu cuiuscunque intellectiois; & ipsa sit sibi ipsi approximata, & non semper impeditur: concluditur ipsam non esse causam ad veram totalem, sed aliquid aliud requiritur: illud autem aliud concluditur esse obiectum; quia eo presente sequitur effectum, eo non presente, non potest haberi effectus. Concluditur ergo primo causalitas aliqualis in obiecto, non totalis; quia obiectum propter sui imperfectionem non potest habere in virtute sua totaliter intellectioem propter suam perfectionem: & ideo concluditur, quod cum obiecto requiritur aliqua alia causa activa partialis: nos autem alia ab intellectiva, quia ipsa concurrens cum obiecto, sequitur intellectio. Sic ergo concluditur hic duas esse causas parciales activas, & in aliis multis, non quia nihil movet se, nec totaliter, nec partialiter. Istud etiam (quod habetur pro Achille; & non videtur multum efficax argumentum: Haec enim videtur esse caute laqueam, divertendo a parte opponentis, ad partem respondentis) quia propter defectum argumentorum induuntur tales, formam respondentium, ut respondentes, faciant argumenta ad probandum animum necessarium, scilicet, quod lignum non calefaciat se.

Ad respondentem (a) Achillis videtur sequi, quod lignum non calefaciat se nisi presente alio, sine quo non, sicut per se voluntas non voluificat se, nisi presente obiecto per cognitionem. Si etiam dicas, quod semper calefaciat alteram, qui habet virtutem calefaciendi: Respondetur, quod prius calefaciat se, quam aliud, & hoc omnino non est nisi presente causa sine qua non. Vel forte nunquam calefaciat aliud, sicut nec voluntas voluificat aliam voluntatem: nam concesso, quod aliqua actio de genere actionis, sit immanens, dicitur, quod quilibet, vel qualiter non? Aliter contra Achilem, quod presentibus diversis lignis, igitur similiter dispositis omnia calidum, presente autem eodem obiecto, diversis voluntatibus, non omnes si-

militer voluificantur, 12. Trinit. cap. 6. August. Igitur hic agit ignis. Et non sibi obiectum, quia tunc: eque agere in omnes voluntates. Contra hoc instatur, quia si voluntates non similiter patiuntur, presente causa sine qua non, hoc est, quia agentis libere per se; ligatum praesente causa sine qua non, agit naturaliter. Ita probatur hic, quod igitur sit causa hic, aliter quam sine qua non; sed dicitur tantum lignum est naturale, voluntas vero non. Tercio modo contra Achilem, quod quilibet patitur, ab aliquo patitur: ubi ergo aliquid non potest agere pati, oportet ponere quod a se, voluntas non potest pati ab alio, non loquendo de Deo, cum quis in se voluit non esse in potestate ejus, cum quia tunc aliquid aliud movens eodem modo se habent, & respectu ejus semper patitur, possit indifferenter in principium motionem sui ad velle, quia ipsa sola habet indifferenciam in agendo proportionatam sibi passivo: sed ligum non habet in agendo indifferenciam proportionatam sibi in ratione passivo: est enim receptivum qualitatum disparatarum, & contrariarum etiam, quarum aliqua intensa falsa corrumpit ipsum, nec habet principia tot univoca. Patet etiam, quia nihil univoce movet se, nec unum principium univocum; quia quomodo esse in illimitatum, nisi dicendo quodlibet posse in omnes qualitates septuagies in ipso, etiam corruptivas sui. In voluntate autem quilibet, in quam potest, est operatio ejus & aliquando perfectio.

Pro tertia, & quarta opinione non sunt argumenta adducta, ad que oportet respondere. Qui vult credere de actu primo simpliciter, & hoc sciendo dilucide cognoscendo; vel illud dictum quarta opinionis, quod fides inclinatur, credat: non credenti tamen, non sit articulus Fidei nisi per rationem ostendatur.

Iste tamen duae opiniones, scilicet tertia, & quarta, (a) quae videtur iter se opposita, concordantur ad invicem, & confirmantur, & hoc est. Ad agendum requiritur ratio formalis agendi, & ratio agentis: actus est suppositum, ratio agendi est forma elicitive actionis. In prima agitur actione intellectum possibilem, agens est phantasma, sed quod quid est splendens in phantasmate, ratio agendi in ipsum, & he in quantum illud, quod quid est, stat in lumine intellectus agentis, & penetrat ab ipso lumine, & ambitur ab ipso agente. Et hac ratione agendi primum impressam in intellectu possibilem, est inchoatio habitus scientialis, quae inchoatio non est species intelligibilis, nec formamovens ad actum intelligendi; quia obiectum est in se praesens, quantum reuertit in phantasmate, quia phantasma praesens est intellectui, quibusque est in corpore. Igitur non requiritur aliqua alia species, perquam obiectum sic fit praesens, nec aliquid aliud tenens vicem obiecti vel representans ipsum, cum ipsa impressio prima habeat rationem, & quo, & quod, respectu intellectiois: quo, quia per ipsam est intellectus in potentia propinqua, & accidentaliter ad actum intelli-

gendi, sicut per gravitatem eius corpus in potentia ad *ubi*, & etiam est *quo*, quantum ad hoc, quod manet in intellectu impedito ab actuali intellectioe. Est etiam *quod*, quia sibi primo occurrit, sicut secundum Avicenam, *primum secundum esse species*, non ut obiectum terminans, sed ut *quod*, quasi deductens, non per collationem, sed per continuationem ducit in obiectum. Sic igitur concordatur prima opinio, & secunda, quoad hoc, quod prima negat speciem, & secunda concedit inclinationem præcedentem actum. Quoad hoc autem, quod prima opinio ponit intellectum esse passivum respectu primi actus, & activum respectu secundi actus: & secunda opinio videtur ponere, quod anima seipsa elicit actum, hoc concordatur ergo, quia facta tali impressione primi in intellectu possibilem, ipse intellectus occurrit tali passioni, quia omne passum occurrit agenti, inquantum passum nititur salvasuam esse. Hoc etiam vult Augustinus *6. Metaph.*, ubi loquitur de illis numeris occurrentibus, & de aliis. In isto occurrit intellectus imbibere illam intellectioem confusam, & transfundit ad intima sua, & tunc recipit eam a se intimius, quam possit eam recipere ab obiecto. Illi etiam impressioni sic intimatae occurrit intellectus secundo, & in illi secundo occurrit immergit se illi, penetrando illam, & in hoc est distincta, & præcisa cognitio intellectus.

Quidquid sit de opinionibus illis, quas ille medius nititur exponere, arguitur contra multa hic dicta. Quod primo ponit, scilicet *quod quid est* relucens in phantasia, esse rationem agendi formaliter phantasmata. Contra, quomodo aliquid est ratio agendi alicui, in quo non est formaliter? Aut si quoquo modo, *quod quid est*, ponatur in phantasia, cum istud sit esse ejus secundum *quid*, quia secundum esse representatur, & non secundum aliquid esse existentia; quomodo ipsum *quod quid est*, secundum istud esse erit ratio formalis agendi aliquam actionem realem? & ita cum istud phantasma, per quod convenit sibi istud esse, non sit principalis causa agendi, secundum eos, ne *quod quid est*, secundum quod existit in eo, est principalis ratio agendi quod est contra eos. Præterea, præter hæc, quero quid est, *quod quid est*, stare in lumine intellectus agentis? Si nihil aliud est nisi intellectum agentem esse in anima, & in phantasia ejusdem anime esse phantasma: ergo perpetuo, quando phantasma est in virtute phantasticæ sic illa penetratio, & ambitio, & ita erit in frænetico, & dormiente, quod negat ille cujus opinio exponitur. Si aliquid aliud est, quam illa duo esse simul, & sic aliqua actio nova, detur igitur ejus terminus novus, in erit in phantasia; igitur erit in intellectu possibile: ergo *quod quid est*, non agit per aliquam penetrationem: quæ penetratio præcise actionem, *quod quid est*: sed tantummodo *quod quid est*, cum intellectu agente cogit causando aliquam impressionem novam in intellectu possibile. Hoc dicit opinio illa prima. Si dices, alia opinio ponit speciem intelligibilem impressam, ista non ponit speciem talem, ad inchoationem habitus scientialis. Contra. Ista opinio ponit istam impressionem esse primum, quo intellectus est in potentia accidentaliter, cum tamen prius est in potentia essentialiter: sed si per istam impressionem non est obiectum intelligibile præsens, tunc magis, quam prius, non magis

est nunc in potentiâ accidentaliter, quam prius. Si est præsens aliquo modo nunc, quomodo non fuit prius præsens? Illud quo nunc est præsens, est species intelligibilis. Hoc etiam magis apparet, ex hoc, quod primo ei occurrit tanquam obiectum tantquam obiectum propter naturalem continuationem ad ipsam; hoc non possit esse, nisi obiectum reluceret in eo, & ita haberet rationem speciei. Similiter hoc, quod dicitur, inchoationem habitus scientialis præcedere actum, non est verum, quia habitus præter loquendo, ut Philosophus loquitur *1. Ethicorum*, a generatur ex aliquo actu elicitio: & sicut ultimus gradus habitus generatur ex ultimo actu, ita primus ex primo. Ita quod quicumque gradus habitus, est posterior aliquo actu: ergo illud, quod est simpliciter primum in intellectu possibile, non est aliquid ipsius habitus. Hoc confirmatur secundum opinionem illius Aristoteli (b) qui exponitur, quia ponit istam inchoationem esse essentialiter habitus totam. Quod ulterius dicitur de occurso illo; ratio occursum non bene assignatur, nec ad intentionem Aug. Patens enim occurrens agens, nititur salvare se, & contra agere agenti corruptum se. (c) Hic illud agens, agit ad perfectionem, & salutem passi, ergo non occurrit ei propter illam rationem, ut salvet se: nec ista est intentio Aug. Vult enim, quod anima occurrens passioni factæ ab aere in aere, vehementius agitatur illum aërem, & causat magis auditionem, quam solus sonus causaret. Hoc igitur occurere est ei cogere. Et tunc respondet breviter ad Augustinum, in impressione speciei sensibilis factæ in organo, vel speciei intelligibilis factæ in intellectu, anima per potentiam talem occurrit, id est, cum illa specie impressa cogit ad actum aliquem perfectiorem, quam possit illa species de se sola causare. Et cum ultra additur de illo duplixi occurso, primo occurrit passioni quasi cogenti: Post passioni imbibitur; quero quid significant ista verba metaphorice? si significant, quod per secundum occursum, cautatur aliquid perfectius, quam per primum, & illud intimius perficit, sicut dicitur materia intimius perici a forma perfectiori, quæ magis actualat eam, ergo in secundo occurrit, non transmittitur passio illa ad intima magis quam prius: sed anima cogens illi passioni causat aliquid perfectius, quod est intimius in anima, quam illa passio prius causat.

Opinio est, *quod intellectus est principium intellectiois, quantum ad substantiam actus, sed obiectum est principium, quantum ad actus specificationem, seu modificationem*. Contra. Nihil nullum est principium; intellectus circumscriptus modificatione, seu specificatione nihil est; ergo, &c. Major intelligitur de nihilo, quod includit contradictionem, minor probatur, quia prius natura intellectum præcise est aliquid possibile esse, sed intellectus sine hoc, quod in eodem instanti natura sit aliquid obiecti, est contradictio, aliquid esse formæ vere absoluta.

Ad auctoritatem Philosophi, *3. de Anima*, quod intelligere est pati, quæ adducit pro quinta opinione. hic tamen non determinando, dico,

a. Cap. 1. §. seq. b. Henr. quæst. 5. q. 19.
c. 2. §. 3. de Anima. (d) Aldis.

dico, quod Philosophus locutus est communiter de potentis animæ, in quantum sunt, quibus formaliter sumus in actu secundo: puta de sensu in quantum a est, quo formaliter sentimus, de intellectu in quantum est, quo formaliter intelligimus. Formaliter autem intelligimus intellectum in quantum recipit intellectionem, quia si causam activam, non tamen dico intellectum intelligere in quantum causat, sed in quantum habet intellectionem ut formam: habere enim qualitates non est *qualis*: & ita intellectum habere intellectionem sive recipere, quod idem est, est ipsum esse intelligentem. Nos igitur intelligimus intellectum in quantum recipit intellectionem. Ideo Philosophus loquens, sic de intellectu, necesse habuit dicere, eum esse passivum, & quod *intelligere est quoddam pati*: hoc est, quod intellectio in quantum est quoddam, quod formaliter intelligimus, est forma quedam recepta in intellectu. Non autem intelligimus ea, in quantum est quid causatum ab intellectu sic causatur ab eo. Nam si Deus eam causaret, & eam in intellectu nostro imprimere, non minus ea intelligeremus, si ut dixi de intelligentia adualiter; ita dico de *scire* habitu habito, quod intellectus est quo scimus habitualiter, in quantum recipit habitum, non in quantum ipsum causat, si illum causat. Dico igitur, quod omnes auctoritates, quæ sonant passibilitatem intellectus possibilis, possunt exponi de eo, in quantum eo cognoscimus habitualiter, vel in quantum cognoscimus eo actualiter: & isto modo concedo, quod est passivus; & si sit activus, non tamen secundum istam rationem: sed accidit ei, quod sit activus, secundum istam rationem: affirmant ergo istæ auctoritates de intellectu, quod verum est, quod sit passivus, non loquentes de intellectu sub ratione activi, sed assertentes ipsum habere rationem receptivi, licet ipsum non dicant non esse activum; locus autem ab auctoritate non tenet negative. Et per idem respondetur ad illud de potentia accidentali, & essentiali. Non enim intellectus est in potentia essentiali quia denotat sibi aliquam ratio causalitatis, quantum est ex parte sui; sed intellectus est in potentia essentiali, quando alia causa partialis non est sibi præsens, quam oportet esse presentem, ad hoc, quod sequatur actus. & quando illa causa partialis est approximata, est in potentia accidentali, sive propinqua ad agendum. Sed illa auctoritas, quæ dicit, quod intellectus possibilis nihil est eorum, (a) quæ sunt ante *intelligere*, requirit aliam expositionem, quam intantum pertractant aliqui, ut dicant, intellectum possibilem esse in pura potentia in genere intelligibilem, sicut materiam primam in genere corporalium: quæ non est intentio Philosophi, quia potentia ad accedens, nunquam fundatur nisi in substantia in actu: intellectio autem, sive species intelligibilis, non est forma substantialis, sed accidentalis: igitur, quod est immediatum receptivum illius, est aliqui in actu substantiali, aut saltem, quod est mediate receptivum. Et tunc, quod in immediato recipit, erit aliquis actus accidentalis, sicut se habet superficies ad albedinem: intellectus igitur possibilis, secundum quod est illud, in quo recipitur species intelligibilis, vel intellectio, vel illud secundum quod species recipitur

in anima, non erit purum potentiale, sed erit aliquid in actu primo, licet iste respectus potentie, non sit aliquid in actu. Cum enim in quor de potentia receptiva albedinis, non loquor de potentia, quæ dicit respectum ad albedinem. Ille enim respectus non est aliquid in actu, sicut nec albedo ad quam est, est aliquid in actu, sed illud, in quo est ista potentia, est aliquid in actu, ut superficies, quæ est receptiva albedinis. Ita hic, licet ante intellectionem potentia ante actum, quæ est respectus ad intellectionem, non sit aliquid in actu, quod est fundamentum istius respectus, est aliquid in actu, & illud est intellectus possibilis. Non est igitur apud Philosophum intellectus possibilis nihil in actu, sicut isti accipiunt: sed oportet exponere illam auctoritatem, hoc modo naturaliter intelligimus primo illa, quæ primo occurrunt ex partibus in actibus, sicut dictum est in questione secunda huius distinctionis. Nihil igitur possumus potentia propinqua intelligere ante intellectionem alicuius imaginabilis: ideo non possumus intelligere intellectum, ante *intelligere* alterius intelligibilis: ergo nec intellectus potest intelligi a nobis, ante *intelligere* alterius intelligibilis: ergo non est intelligibilis ante intellectionem alicuius alterius. Sicut primum antecedens est verum, sic, & consequens: ideo sic intellegendum est ipsum non esse aliquid eorum, quæ sunt ante *intelligere*: scilicet intelligibilium: non quia antequam intelligat, nihil sit in actu, sed quia non est aliquid, quod possit potentia propinqua intelligi a nobis, ante *intelligere* alterius, propter intellectionem nostram naturalem incipientem a phantasmatibus.

Et cum post arguitur de illa similitudine, quod sit ratio, tam facienda, quam agendi: (a) Dico, quod in faciente, bene forma est ratio faciendi, in qua forma faciens assimilatur sibi factum; sed in agente nihil est productum, nisi ipsa actio; Actio enim est ultimus terminus, nec habet alium terminum; & ideo non oportet, quod in agente ratio agendi sit aliquid, in quo assimilatur a gens alicui alteri productum. Sed dices: Sa ratio illa est ratio agendi in qua agens assimilatur sibi productum, scilicet actionem ipsam. bene concedo, quod species illa, quæ est similitudo objecti, & per quam intellectus assimilatur cognitioni productæ, est aliqua ratio agendi: sed non totalis ratio, nec etiam ratio principalis, sicut patebit in sequenti questione. Sed quando dux causæ concurrunt, sufficit in propinquo: similitudo formalis, & in remotiore virtualis, sive similitudo æquivoca: & ita intellectus, quasi causa superior æquivocæ, & virtualiter assimilatur cognitioni, & intellectioni; species autem quasi causa propinquo, quasi univoce, & formaliter assimilatur ei. Cum arguitur post de indeterminato intellectus ad diversos actus, & objecta, Respondeo, quod alia est indeterminatio materialis, propter defectum actus, alia est indeterminatio agentis propter illuminationem virtutis activæ: sicut Sol est indeterminatus ad multa generandum. Primo modo indeterminatum non agit nisi determinetur per aliquem actum, quia alias non est in actu sufficiente, sed in potentia. Secundo modo indeterminatum, nulla forma alia a se determinatur, sed ex se determi-

minatur ad producendum quocumque effectum, ad quem ex se est indeterminate. Ex hoc presente passio receptiva, sicut Sol, presente passio, generat quodlibet generabile, ex quo ipsum natum est generari. Ita in proposito indeterminate intellectus non est indeterminate potentialiter passiva in ordine causalitatis: I. d. est indeterminate actualitatis, quasi illimitata: & ideo non determinatur per formam, que sibi sit ratio determinate agendi, sed tantummodo per presentiam objecti, circa quod determinatur, nata esse esse determinata intellectio. Vel aliter possit dici, quod sicut causa superior determinatur ad agendum, concurrente aliqua particulari causa inferiori: sicut Sol ad generandum hominem, concurrente homine agente; & bovem, concurrente dove, non autem per aliquam formam in se receptam: ita intellectus, qui est causa superior, & causa illimitata, determinatur ad hoc obiectum, concurrente causa particulari determinata, puta ad agendum circa hoc obiectum, concurrente hac specie: non enim illud determinans determinat effective causam indeterminatem superiorem, neque formaliter, sicut ratio agendi: sed sit determinat, hoc est virtus activa superior in determinata, potest indeterminatem effectum, tali virtute inferiori determinata concurrente.

Ad argumenta principalia. Ad primum dico, quod argumentum Philosophi 2. de anima, bene concludit, quod sensus non est causa totalis respectu sensationis: quod concedo. Et ita argutum est contra primum opinionem, quod anima non est causa totalis activa ad intellectum, & hoc concedo. Sed non concludit, quin sit partialis causa: sed non sequitur ex hoc, quod semper sit in actu, nisi quando reliqua causa partialis concurrat. Ad secundam, non tractando illam difficultatem, utrum actus ipsa competat intellectui agenti, vel possibili, dico, quod intellectus possibilis, secundum quod Philosophus loquitur de eo, est illud, quo formaliter sumus intelligentes, & eo modo precise est, quo est omnia fieri; quia, ut dicebatur prius, sumus eo formaliter intelligentes, in quantum recipit, non in quantum agit, licet agat; quia hoc accidit sibi, in quantum est, quo intelligimus. Ad tertiam, licet consequentia non sit necessaria, quia Sol potest esse causa unum totum differentium specie, propter distinctas virtutes in ipso, que sufficiunt in ratione causae effective ad distinguendum effectus; tamen ad propositum potest concedi consequentia. Concludit enim, quod anima non est causa totalis omnium intellectuum, quod concessum est.

Ad primum in oppositum concedo, quod anima, quia immaterialis est, est receptiva cujuslibet intellectus. Ipsa etiam est activa cujuscumque intellectus objecti alterius a se, ut causa partialis, & activa intellectus de se, ut totalis causa quia ut cognoscens, & ut cogitandum Augustinum de trinitate cap. 10. Sed ralem intellectum non habemus pro statu illo: sed ex immaterialitate ipsius non sequitur, quod ipsa sit totalis causa cujuscumque intellectus objecti alterius ab ipsa.

Ad secundum concedo conclusionem, quod cognitiones diversarum specierum proprie, scilicet virtute ipsarum habitae, differunt specie. Quod proba, quia ad individua eisdem speciei non requiritur totalis causa diversa specie, vel aliquid in totali causa, diversum specie ab eo, quod

quod est in totali causa alterius individui. Nunc autem ad intellectum albi, & nigri, necessario requiritur aliqua diversa specie, puta album, & nigrum, vel aliqua incluseria ipsa: ergo ista duo magis differunt, quam individua unius speciei: ergo differunt specie.

Ad individua eisdem speciei non requiritur necessario causa alterius speciei. Probatur: (a) Quia forma est principium agendi, & est formalis terminus actionis: igitur forma unius rationis perfecta est quo eisdem rationi, respectu termini formalis eisdem rationi: igitur respectu talis termini non requiritur aliud quo.

Cum arguis ultra, quod tunc omnes habitus talium differunt specie, concedo de habitibus, qui habentur virtute propria talium obiectorum. Et probatur hac conclusio, sicut procedens per causas. Et cum dicis, quomodo tunc esset una scientia de pluribus speciebus specialissimè Respondendo, quod una species specialissima, potest includere multas alias species virtualiter, sive passionem earum, sive per modum causae, sive per alium ordinem essentialem: & tunc habitus ille, qui est formaliter illius objecti primi includentis alia, est virtualiter activus obiectorum, licet non formaliter, & primo. Est igitur ille habitus unus ab unitate primi objecti virtualiter continens omnia, que continentur in illo: non est autem proprius cuicumque virtualiter contento in primo obiecto, sed qui essent proprii illis, essent distincti, sicut illa sunt distincta.

Hic queri potest, An intellectus agens sit principium activum respectu intellectus, & ibi tangatur quomodo se habet ad memoriam, propter quod ponitur tantum in Deo, & patet quod sit perfecta memoria, sicut Augustinus loquitur de ea. Restant tamen duas alia difficultates, & alibi determinanda, scilicet de conservatione speciei post actum contra Avicennam, quae difficultas bene potest tangi in uno argumento, questione procedenti de specie, & aliud difficile de memoria proprie dicta respectu praeteritorum potest esse questio per se, tam hic, quam in quarto.

QUESTIO VIII.

Utrum principaliter causa notitia sit obiectum in se, vel in specie, vel ipse intellectus?

Quaestio de comparatione istarum duarum causarum partialium, quae causant notitiam genitam, utrum principaliter causa notitia genitae sit obiectum in se, vel in specie praesens, vel ipsa pars intellectiva animae? Quod obiectum proba, quia illud est principaliter movens, quod movet non motum, quam quod movet motum; sicut apparet in omnibus causis essentialiter ordinatis: obiectum autem movet non motum, sicut habetur a Philosopho 3. de anima: intellectus autem non movet nisi motus: ergo, &c. Item agens assimilatur sibi effectum quantum potest: ergo illud est principalis agens, quod magis assimilatur, vel cui magis assimilatur effectus: actus autem magis assimilatur obiecto, quam

quam intellectui: ergo. Item unitas scientiæ assignatur penes unitatem objecti virtualiter continentis eam: non autem attribuitur intellectui talis continentia virtualis respectu habitus. Continere autem virtualiter convenit causa activæ: ergo principalior causa illius habitus erit objectum, quam intellectus: & si causa habitus, igitur & actus. Ad oppositum arguitur sic: Quanto aliquid est actualius, tanto formalis, & perfectius, tanto & actius: ergo anima, quæ est forma actualior, multis aliis causis concurrentibus, erit activior, & ita quando concurret cum eis in agendo, erit principalis agens: sed in intellectione concurret cum objecto, tanquam causa partialis: igitur in intellectione erit causa principalior, quam objectum.

Item erit secundum quid non convenit actus simpliciter: sed quando habet esse tale secundum quid per aliud simpliciter ens, tunc principalis convenit illi enti simpliciter, si illud aliquo modo sit activum respectu ejusdem: objectum autem a nobis modo naturaliter intellectum, habet esse secundum quid tantum in intellectu nostro, propter esse simpliciter ipsius partis intellectivæ; quia objectum in ea est sicut cognitum in cognoscente: ergo illius actionis; ad quam ista duo concurrunt, non erit objectum habens tale esse principalis causa, sed pars intellectiva, propter quam objectum habet tale esse.

Respondeo, quod pars intellectiva habet principaliorum causalitatem respectu cognitionum, modo nobis naturaliter convenientium. Probo primo, quia quando causarum ordinarum, altera est indeterminata ad multos effectus, & quasi illimitata; altera autem quasi secundum ultimum virtutis sue, determinata ad certum effectum: illa quæ est illimitata, & universalior, videtur esse principalior, & perfectior. Exemplum de Sole, & de particularibus generantibus. Intellectus autem habet virtutem quasi illimitatam, & indeterminatam respectu omnium intellectionum: objecta autem a nobis naturaliter cognita habent virtutem determinatam respectu determinatarum intellectionum, quæ sunt ab ipsis, & hoc secundum ultimum suæ virtutis, sicut quodlibet ad intellectionem sui: ergo intellectus est causa universalior, & principalior intellectionis, quam objectum pro statu isto. Secundo, quia illa est principalior causa; quia agente, alia causa cogit, & non e converso: intellectus autem nostro agente ad intellectionem, objectum in se, vel in sua specie, coagit. Est enim in potestate nostra intelligere, quia intelligimus, cum volumus: de Anima. (a) Hoc autem non est propter speciem principaliter, quæ est forma naturalis; sed propter intellectum, quo uti possumus, cum volumus: Principalem autem actionem intellectus, sequitur actio speciei, quæ nata est esse semper uniformis ex parte speciei. Tamen aliquod objectum excedens multum facultatem partis intellectivæ, puta objectum beatum cum, ut clare visum, posset poni habere totam causalitatem respectu visionis, sui principaliorum quam pars intellectiva; & hoc propter excellentiam talis objecti, & propter defectum partis intellectivæ. (b) Sed de hoc in quarto libro: de objectis au-

tenti

tem; quæ modo naturaliter cognoscimus, prima pars solutionis videtur esse vera. Videtur enim intelligibilem naturaliter a nobis intellecturum, species in intellectu est, quasi instrumentum ipsius intellectus, non motum ab intellectu, ut agit, quasi scilicet aliquid recipiat ab intellectu, sed quo intellectus utitur ad suam actionem, ut puta quando intellectus agit, species illa, tanquam minus principale agens, coagit ad idem, ut ad effectum communem.

Contra: (a) Ita possumus uti specie, saltem post primum actum; licet non ante, sic nec intellectu in primo, nisi sicut fortius phantasma movet. Dico, quod non ita immediate etiam intellectus est magis indeterminatus, ut ostendit prima ratio. Unde probatur, quod magis in potestate voluntatis uti intellectu, quam specie intelligibili. Utrumque enim ex se est naturale agens. Et quare non utrumque liberum per participationem? Respondeo, nihil est participatione primo liberum, nisi quod est in eadem essentia, cum voluntate. Contra: Potentia organica, & organa, & extrinseca etiam sunt participatione libera. Similiter: In potestate nostra non est aliquis usus vegetativus, hoc medium est obscurum, quia dubium est, quæ in nobis subest sunt voluntati, & quæ non.

Ad primum argumentum dico, quod duplex est actus intellectus respectu objectorum, quæ non sunt presentia in se, qualia sunt illa, quæ modo naturaliter intelligimus. Primus actus est species, quia objectum est presens, ut objectum actu intelligibile. Secundus actus est ipsa intellectio actualis; & ad utrumque agit intellectus, non motus ab eo, quod est causa partialis, secum concurrens ad illam actionem, licet unum actum intellectus precedat motio eius ad alium actum. Ad primum autem actum agit intellectus agens cum phantasma, & ibi intellectus agens est principalior causa, quam phantasma, & ambo integrant unam totalem causam respectu speciei intelligibilis. Ad secundum autem actum agit pars intellectiva (sive intellectus agens, sive possibilis, non curo modo) & species intelligibilis, sicut dixi partialis cause, & ibi agit pars intellectiva non mota specie, sed prius movens, scilicet, agens ut species sibi coagit. Cum igitur dicitur, objectum movet non motum; dico, quod in utraque motione objectum est movens secundarium, licet non sit motum, id est, aliquid recipiens in se a principali, sive priori movente. Cum dicis, quod intellectus non movet nisi motus dico; quod non movet fecundum motionem nisi motus priori motione. Hæc igitur est comparatio duarum motionum intellectus: non autem duarum causarum partialium concurrentium in una motione. Si autem compares causas parciales in utraque motione: dico, quod intellectus utrobique movet non motus a causa partiali concurrente in eadem motione. Ad secundum argumentum dico, quod effectus formaliter magis assimilatur cause proximæ interiori, quam remotæ, & principali, & perfectiori, sicut apparet de filio respectu Patris, & Solis. Unde illud argumentum est ad oppositum, quia probat, quod actus intelligendi sit ab objecto, ut a causa proxima, quia magis sibi assimilatur for-

ms-

a Text. 15. & 60. De hoc 2. d. 42. q. 1.

b Dist. 49. q. 11. & in quod. 14. & 15.

maliter ita etiam species intelligibilis magis formaliter assimilatur phantasmati, quam intellectui agenti: & tamen minus principaliter est a phantasmate, quam ab intellectu agente. Contra, cum agens intendat assimilare sibi passum: quomodo principale agens non magis assimilatur sibi formaliter? Respondeo, principaliter agens communiter est aquivocum, & eminentius habet in se perfectionem effectus, quam causa univoca: & ideo non magis assimilatur sibi formaliter, quia hoc esset imperfectio in causa, sic assimilari effectui. Sed assimilatur magis, hoc est, dat magis formam effectui, per quam sibi assimilatur aquivocum, quam dat agens particulare: & ista assimilatio acti a se est ex perfectione cause, licet non sit magis assimilatio formaliter. Similiter causa perfectior magis assimilatur effectui ei, cui est assimilabilis, quam imperfectior. Magis enim causat effectum, qualis est causalibus, & assimilabilis: assimilabilis autem est effectus formaliter causa propinqua: ideo ipsa causa remotior magis assimilatur effectui ipsum effectum causa proxima, quam ipsamet causa proxima sibi. Quod enim formaliter filius est similis patri, hoc magis est a causa remota assimilante filium patri effectivo, quam ab ista causa propinqua: quia quae plus dat formam, quae assimilatur, plus dat effective assimilationem. Ad tertium dico; (a) quod unitas scientie assignatur penes obiectum, quia illud est penes quod scientia distinguuntur, non penes intellectum: quia intellectus unus est respectu omnium scientiarum: & hoc modo distinguendo scientias, illa est una, quae est unius subiecti primi, quatenus obiectum primum habet continere scientiam illam virtualiter: sed hoc non est nisi, ut causa partialis. Praeter enim haec, intellectus est alia causa partialis continens illam. Non est igitur aliud reducere scientiam ad obiectum primum, quam in altera causa partiali, habente in suo genere ordinem essentialem, reducere ad primum sibi simpliciter, & ab ipso assignare unitatem effectus, in quantum effectus est ab eo. Sed cum hoc fiat, quod magis perfectius concineatur in reliqua causa partiali.

Q U A E S T I O IX.

Utrum in mente sit imago Trinitatis?

Ultimo circa istam partem dist. Quæro, utrum in mente sit distincte imago Trinitatis? Quod non, arguo. Quia imago representat illud distincte, cuius est imago igitur mens distincte representat Trinitatem. Hoc est falsum. Probatio, tam quia tunc naturaliter ratione possit concludi Trinitas ex mente naturaliter notari: quia nulla creatura in representando excedit perfectionem suam: idem autem mentis non representat Deum in quantum trinus, quia id est distinctum quantum est causa, & est causa in quantum unus. Item, nihil in mente aliter representat unam personam, quam aliam personam: ergo nec tota mens representat totam Trinitatem. Probatio antecedenti, 15. de Trinitate cap. 7. Pater est memoria, intelligentia

a Ut inquit Arist. 1. Post. t. c. 43.

gentia, & voluntas, &c. ergo Pater ita formaliter est intelligentia, & voluntas sicut memoria, & Filius similiter: igitur memoria non magis distincte representat Patrem, quam Filium. Item tertio, in Trinitate duo personae sunt productæ: in imagine autem nihil est productum, ut probatur: ergo non est representativa productionis. Probatio assumpti, in anima non sunt nisi actus primi, vel secundi: actus primi non sunt originati a se invicem, quia sunt concretati ipsi animæ: nec actus secundi sunt originati. Probatio, quia actio non est actio, nec ut subiecti, nec ut termini, 5. Physic. quia tunc esse processus in infinitum. Istorum igitur actuum, ut terminorum, non est actio, quia sunt formaliter actiones. Probatio: sunt enim actus secundi, & non primi: sed si non essent actiones, essent actus primi. Item ex ipsis generantur alibi actus. Actio, quæ generatur aliqua forma, est actio de genere actionis: igitur isti actus secundi sunt actiones de genere actionis. Ad oppositum Aug. 14. de Trinitate cap. 8. Ibi quaerenda est imago, & est invenienda, quo etiam natura nostra nihil habet melius.

Hic primo videndum est, quid sit ratio imaginis in corporalibus, unde translatur est vocabulum ad propositum: Secundo, respectu cuius in Trinitate sit imago; Tertio, in quo in nobis est imago.

Quantum ad primum, sicut dictum est in quaestione de vestigio, dico, quod imago est representativum totius: & in hoc differt a vestigio, quod est representativum partis: si enim totum corpus esset impressum pulveri, sicut pes est impressus, illud derelictum esset imago totius, sicut istud est imago partis, & vestigium totius: sed ista conformitas expressiva totius, non sufficit, sed requiritur imitatio, quia secundum Augustinum 83. quæst. q. 74. *Quantumcumque duo ora sunt similia, unum non est imago alterius, quia non est natum imitari ipsum*: & ideo requiritur, quod imago nata sit imitari ipsum cuius est imago, & exprimitur illud. De secundo; sciendum, quod cum conceptus unus personæ in intellectu nostro, sit partialis respectu conceptus Trinitatis, illa creatura, quæ ducet nos in cognitionem Trinitatis, per modum imaginis representabit Trinitatem, quantum ad illum conceptum, quem intellectus noster potest habere de ea. Representabit igitur distinctionem trium personarum, unitatem essentiae, & ordinem originis; quia illa distinctio realis in divinis est per originem. Habet etiam imitationem essentialem ad ipsam Trinitatem, quam representat.

De tertio, primo videndum est de illis, quæ sunt manifesta esse in mente. Secundo, in quibus non consistit imago. Tertio, in quibus consistit. Quantum ad primum, experimur in nobis esse actuum intellectio- nis, & actuum volitionis: istos actus aliquo modo esse in potentate nostra, quando obiectum est præsens: ergo oportet in nobis ponere aliquo modo principia activa ad istos actus, & potentias, in quibus sumus potentes respectu istorum actuum. Non potest autem idem (sub eadem ratione formali) esse principium istorum duorum actuum secundorum; quia isti actus secundi requirunt oppositam rationem principians in suis principis: ergo oportet habere aliquam distinctionem actuum primorum, & hoc proportionaliter correspondentem distinctioni actuum secundorum. De secundo in isto articulo, dico, quod nec in actibus primis solum,

322
 nec in actibus secundis solum, sed imago. (a) Quod apparet dupliciter. Primo, quia hi sunt duo tantum, & illi duo tantum: ergo tantum esset imago dualitatis, non trinitatis. Secundo, quia in primis actibus, licet sit ibi consubstantialitas, non tamen est ibi distinctio realis rei, & rei, nec ordo originis. In actibus secundis etiam, licet sit distinctio, & origo aliquo modo, non consubstantialitas. Ex his sequitur tertium, quod imago consistit in actibus primis, & secundis simul. Et hoc intelligitur sic; anima habet in se aliqua perfectionem, secundum quam formaliter est actus primus respectu notitiae genitae, & habet in se aliam perfectionem, secundum quam recipit formaliter notitiam genitam; & habet in se aliam perfectionem, secundum quam recipit formaliter volitionem. Illae tres perfectiones dicuntur memoria, intelligentia, & voluntas: vel, in quantum habet ipsas. Anima igitur in quantum habens actum primum totalem respectu intellectiois, scilicet anima, vel aliquid animae, & obiectum sibi praesens in ratione intelligibilis, dicitur memoria, & hoc memoria perfecta, includendo tam intellectum, quam illud, quo obiectum est sibi praesens. Ipsa etiam eadem anima, in quantum recipit notitiam genitam, dicitur intelligentia, & intelligentia perfecta, ut est sub illa notitia genita. Voluntas etiam dicitur perfecta, in quantum est sub illa actu perfecto volendi. Accipiendo igitur ista tria ex parte animae, ut sunt sub tribus actibus suis, in illis, inquam eribus, est consubstantialitas, & ratio: illarum trium realitatum, quae sunt ex parte animae: sed est distinctio, & origo, ratione istarum adualitatum receptorum in anima, secundum illas realitates in animo.

Sed hic occurrunt duo dubia. (b) Primum, quia tunc videtur esse quaternitas in imagine. Nam actus primus respectu volitionis, non concurret cum aliquo trium in imagine: nos cum tertia parte patet, quia idem non est principium sui: nec cum secunda, manifestum est, quia actualis notitia non est voluntas. Non etiam cum prima, quia memoria dicit proprie principium productivum notitiae genitae, non volitionis: ergo voluntas erit quartum cum illis. Secundum dubium, quia non videtur hic salvari ordo originis sicut est in divinis; ibi enim prima persona originat secundam, & due tertia. Haec prima pars imaginis nostrae est causa secunda: sed nec prima, nec secunda est causa tertia: ergo. Ad primum dico, quod imago potest dupliciter assignari, secundum quod eam dupliciter assignat Augustinus: Uno modo 9. de Trin. cap. 4. & deinceps mens, notitia, & amor. Alio modo, sicut eam assignat 10. de Trinitate cap. 10. & deinceps, memoria, intelligentia, & voluntas: & de ista duplici assignatione imaginis loquens Augustinus 15. de Trinitate cap. 2. dicit, quod illa, quae posita est in 10. est evidenter. Dico igitur primo pertractando primam assignationem, quod per mentem positum intelligere actum primum perfectum respectu utriusque actus secundi, scilicet fecunditatem ad gignendum, & ad spirandum. Et hoc modo mens habet rationem perfectae parentis, quia includit perfectae utramque fecunditatem, & tunc illa alia duo, scilicet amor, &

no-

a Vide d. 13. de potent. anime pro hoc, & dist. 16. 2.
 b De bis vid. 15. q. quodlibet.

notitia, sunt duo producta ab anima, licet ordine quodam: & tunc non erit quaternitas, quia in parente habent perfectam rationem parentis concurret actus primus duplex: & illo modo est in divinis, quia in Patre non solum est fecunditas ad generandum, sed ad spirandum, & hoc a se; quia si Pater non haberet fecunditatem a se ad spirandum, sed haberet eam derelictam sibi ex productione Filii, sicut quidam dicunt, (a) sequitur (ut videtur) hoc impossibile, quod Pater nunquam haberet illam fecunditatem: Nullam enim realitatem sive absoluteam, sive relativam habet Pater aliquo modo per productionem, quam ante non habuit, & ideo quamcumque realitatem non habet in primo signo originis, in quantum scilicet praeintelligitur ordinis originis Filio, illam nunquam habebit: igitur si illam fecunditatem duplicem non habet in se in isto primo signo originis, nunquam habebit illam. Si autem mens accipitur praecise, ut actus primus, habens solummodo fecunditatem respectu notitiae genitae, hoc modo imperfecte assignatur imago, quia hoc modo mens non habet rationem parentis perfectae. Ita dico de alia assignatione, quod si memoria accipitur praecise pro parente respectu notitiae genitae, est imperfecte parens: parens autem perfectus non tantum habet rationem unde generet, sed unde speret, quia non potest illud habere ab alio, & oportet illud habere in toto; & ideo oportet ut habeatur in parente a se. Si autem accipitur memoria pro tota anima, ut habet habitualiter in actu primo fecunditatem istam duplicem; hoc modo habet perfecte rationem parentis. Sed licet memoria sit evidentior parens, sicut oportet concedere propter verba Augustini 15. de Trinitate cap. 3. Quatenus, scilicet magis exprimit habitudinem generationis ad genitum, quam mens; tamen mens nostra videtur perfectius importare rationem parentis, si accipitur, ut includit utramque fecunditatem. Breviter ergo quomodo cumque assignatur Trinitas in imagine, vel sic, vel sic, non est quaternitas, quia duplex concurret habitudo fecunditatis in parente, si est perfectae parens.

Exprimar duos actus, & originatos ordine quodam, esse in potestate nostra: (b) ergo & eorum principia sunt in nobis, vel idem, vel unita in eodem; illud erit faciendum duplici fecunditate, & a se statum, & duo producta distincta, & quodam modo eadem primo fecundo, praecipue accipiendo potentias sub actibus, & ostendunt primum suppositum ex se fecundum utraque fecunditate, & duo producta adaequata illi secundo distincta, & originata; igitur imago. Contrariae Secunda pars non producit tertiam. Respondeo: hic deficit imago in nobis.

Ad secundum dico, quod in nobis in hoc non potest esse similitudo imaginis ad Prototypum: notitia enim genita in imagine creata, accidens quoddam est, cui non communicatur fecunditas illa ad producendum amorem, qua formaliter est aliquid productivum dilectionis: Accidens enim tale, non est natum esse formaliter intelligens, vel volens: & ideo memoria gignens notitiam actualem, accipiendo memoriam, ut

X 2

est

a Henric. quodlibet. 6. q. 2. De hoc suprad. q. 2.
 b Ad illud.